

Aşağıdaki yazı Tübitak Bilim Teknik Ocak 2006 sayısına aittir.

KARATAVUK VE ZEYTİN

Ocak ayı meyve bakımından fakir bir aydır. Bu ayda ilkbahar ve yaz mevsimlerinde olduğu gibi bol ve çeşitli meyveler bulamayız. Baharda yediğimiz çağlalar, çilekler, erikler, kayisılar, kirazlar yazın yerini kavun, karpuz, şeftali, incir gibi meyvelere bırakır. Sonbahardaysa tüm bu meyvelerin yerini nar ve ayva alır. Kış aylarına gelince ise elma, portakal ve mandalina sofralarımızı süsler. Hepimiz kış aylarının soğuk olduğu için meyvelerin azaldığını biliriz. Ama bizim için çok önemli olan bazı meyveler kışın olgunlaşır. İşte bu kış meyvelerinin belki de en önemlisi zeytindir.

İçinizde bir çoğunuz burada zeytine meyve dediğimiz için şaşırılmış olabilir. Zeytin bilimsel olarak sınıflandırdığında zeytin ağacının bize sunduğu bir meyve olarak kabul ediliyor. Ancak, büyük bir çoğunlukla onu meyve olarak isimlendirmeyiz. Bu da onun hayatımızda ne kadar büyük bir yer tuttuğunu gösteriyor. Tarihçi Herodot da zeytinden bahsederken "kara altın", zeytinyağındansa "sıvı altın" benzetmelerini kullanıyor. Çünkü zeytin ve zeytinyağı eski uygarlıkların kullandığı en Önemli besinlerden biriydi.

Eski Yunan mitolojisine göre kutsal bir ağaç olan zeytin, ilk kez İda yani bugünkü Kazdağları'nda ortaya çıkıyor. Ve o gün bu gündür insanların en Önemli meyvesi olmaya devam ediyor. Kısaca zeytinin tarihçesinden bahsettikten sonra zeytinin yeşil bir teknikle ne gibi bir ilgisi var diye düşünebilirsiniz. Bugünkü konumuz zeytinin faydaları değil ama zeytin bitkisinin doğada ortaya çıkarken kullandığı bir yeşil teknik.

Zeytin ağacı, anavatanı Akdeniz havzası olan bir bitki olup dünya genelinde bir iki istisnanın dışında sadece Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerde yetişiyor. Ülkemizde de Ege ve Akdeniz bölgelerinde yetişen bu ağaç, bunun dışında yerel olarak Akdeniz iklimine benzer bir iklimin görüldüğü Artvin ilinde yetişiyor. Hepimiz çok kez zeytin yemişizdir ve bir çoğumuz zeytin çekirdeklerini yere atmışızdır. Ama yere atılan zeytin çekirdeklerinin hiçbirinin çimlenmediğini belki fark edenler olmuştur. Peki zeytin tohumları bu şekilde çimlenmiyorsa, çevremizdeki zeytin ağaçları nasıl ortaya çıkıyor?

Zeytin ağaçları, sıcak - kurak bir iklimi tercih eden bir bitki. Bu tip ortamlarda bitkilerin karşılaştığı en büyük problem su. Bu nedenle zeytin ağaçlarının yetiştiği çevrede su pek fazla bulunmadığı için zeytin odunu içerisinde çok az miktarda su bulunur. Bu da zeytin odunun çok sert olmasına yol açar. Örneğin, sulak bölgelerde yetişen kavak ağaçlarının odununun yumuşak olmasının sebebi de yetiştikleri çevrede çok su bulunması ve buna bağlı olarak odunlarının içerisinde de çok su bulunmasıdır.

Zeytin odununun çok sert bir yapıda olmasından ötürü zeytin içerisinde yer alan çekirdekleri de odunsu bir yapıda olur. Bu yüzden de zeytin çekirdekleri ya da tohumlarının içerisinde bulunan fideciklerin gücü, bu sert ve odunsu kabuğu kırmaya yetmez. Bundan dolayı bizler yediğimiz zeytinlerin çekirdeklerini toprağa attığımızda, o tohumlardan zeytin ağacı çıkamaz.

Peki doğal olarak bu iş nasıl gerçekleşiyor? Doğada zeytin meyvelerini en çok sevenler sadece insanlar değil. İnsanların bu konudaki rakipleri karatavuk (Turdus merula) adı verilen küçük siyah renkli kuşlar. 24-25 cm boyunda ve simsiyah tüylerle kaplı olan ve gagaları sarı- kavuniçi renkli olan bu sevimli kuşlar zeytin meyvelerini çok severler. Bu meyveleri bir çırpıda yutan bu kuşlar kursaklarında zeytinin etli kısımlarını sindirirler. Ancak, onlar da bizim gibi odunsu yapıda olan zeytin çekirdeklerini sindiremezler ve dışkılama yoluyla sindiremedikleri çekirdekleri dışarıya atarlar. İşte sadece bu karatavukların kursağından geçmiş olan zeytin çekirdekleri toprağa düştüğünde çimlenebilir. Çünkü karatavuk kursağındaki küçük taşlarla ve sahip olduğu kuvvetli asitlerle zeytin çekirdeklerinin odunsu

kabuğu, sindirim sırasında incelir ve yumuşar. Bu yüzden de karatavuklar tarafından kabukları inceltiymiş ve yumuşatılmış çekirdekler toprağa düştüğünde imlenebilir. Zeytinlerin gerçek dostu olan karatavuklar sahip oldukları bu özellikle bizler için çok önemli. Eęer karatavukları avlayarak neslini tktirsek gelecek yıllarda yeni zeytin ağaçları gelişmeyecek ve karatavuklardan bir süre sonra zeytin ağaçlarının da nesli tehlike altına girecek. Karatavukla zeytin ağacı arasındaki bu birliktelik bir çok canlı türü için de geçerli. Örneğin, karatavuğun yakın akrabası olan ardı kuşları (Turdus pilaris) da ardı ağaçlarının çoğalmasını sağlar. Zeytin ekirdeęi gibi odunsu olan ardı kozalakları da sadece ardı kuşlarının kursağından geçtikten sonra imlenebiliyor.

Yazar: Cenk Durmuřkahya cdkahya@hotmail.com

Kaynak: Tübitak Bilim Teknik /Ocak 2006

(Yazının tüm hakları Bilim ve Teknik Dergisi ile yazar Cenk Durmuřkahya' ya aittir.)